

Banker i Sverige

Faktablad om svensk bankmarknad

Innehåll

Den svenska finansmarknaden	Blad 1
Bankstrukturen	Blad 2
Bankernas funktion	Blad 3
De stora bankkoncernerna	Blad 4
Banker i Sverige	Blad 5
Bostadsinstitut	Blad 6
Övriga kreditmarknadsföretag	Blad 7
Sparande	Blad 8
Fondbolag	Blad 9
Bank via internet	Blad 10
Betalningar	Blad 11
Tillsyn av de svenska bankerna	Blad 12
Lagar för bankverksamhet	Blad 13

Kontaktperson Christian Nilsson
e-post: christian.nilsson@bankforeningen.se
tel. 08-453 44 41

Den svenska finansmarknaden

Finanssektorns samhällsfunktion

Effektiva och pålitliga system för sparande, finansiering, betalningsförmedling och riskhantering är av grundläggande betydelse för Sveriges ekonomiska välfärd. Dessa system sköts av banker och andra kreditinstitut, försäkringsbolag, värdepappersföretag och övriga företag inom den finansiella sektorn. De finansiella företagen svarar för nästan 4 procent av landets samlade produktion, uttryckt som BNP. I dessa företag arbetar drygt 80 000 personer, vilket motsvarar ungefär två procent av det totala antalet sysselsatta i landet.

Grupper av företag

De finansiella företagens totala balansomslutning år 2004 var 9 600 miljarder kronor. De tre största grupperna av företag på den svenska finansmarknaden är banker, bostadsinstitut och försäkringsbolag. Även fondbolagen och de statliga AP-fonderna är viktiga aktörer på marknaden. Värdepappersbolagens balansomslutning är blygsam i relation till övriga finansiella företag, men de spelar en viktig roll på sin del av den finansiella marknaden. Bankernas andel av den totala balansomslutningen på finansmarknaden var drygt 40 procent vid utgången av år 2004.

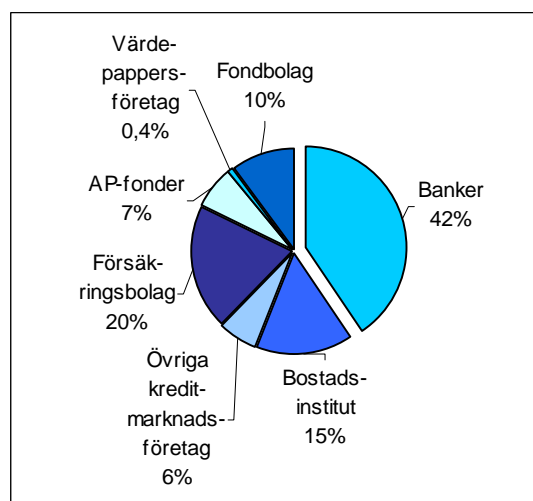
Marknadsförändringar

Finanssektorn har växt snabbt under den senaste tioårsperioden. De etablerade företagen har utvidgat sin verksamhet samtidigt som många nya företag har etablerat sig på marknaden. En viktig förändring har varit branschglidningen mellan bank- och försäkringsverksamhet. Den har medfört att samtliga stora banker i dag har verksamhet inom livförsäk-

ringsområdet och att flera av de stora försäkringsbolagen har egna banker.

En annan förändring är att bankkunderna i allt högre grad använder internet och telefon i sina kontakter med banken. De nya distributionsätten har möjliggjort utvecklingen av nya tjänster och har, genom etableringen av nya banker, ökat konkurrensen på bankmarknaden. Vidare har fondsparande och försäkringssparande sedan början av 1990-talet utvecklats till viktiga sparformer samtidigt som traditionellt banksparande och sparande i obligationer minskat i betydelse. Omkring tre fjärdedelar av befolkningen har en del av sitt privata sparande i fonder eller aktier, vilket är en internationellt sett mycket hög andel.

Aktörer på finansmarknaden, december 2004¹



Källa: Sveriges Riksbank

¹ Andel av balansomslutningen (placeringstillgångarnas marknadsvärde för försäkringsbolag och AP-fonder samt förvaldade medel för fondbolag).

Bankstrukturen

Antal banker

Det finns fyra huvudkategorier av banker på den svenska marknaden: svenska bankaktiebolag, utländska banker, sparbanker och medlemsbanker. Vid utgången av år 2004 fanns det totalt 126 banker i Sverige. Sedan början av 1990-talet har antalet svenska bankaktiebolag och utländska banker ökat kraftigt – från totalt cirka 15 till närmare 50. Det som bidragit till denna ökning är främst nischbankernas intåg på den svenska bankmarknaden, ombildandet av sparbanker till bankaktiebolag samt etableringar av utländska bankfilialer.

Svenska bankaktiebolag

De svenska bankaktiebolagen kan delas in i tre kategorier. Den största utgörs av de fyra stora bankerna FöreningsSparbanken, Handelsbanken, Nordea och SEB. Dessa fyra banker har en stark position inom flertalet delmarknader och står för mer än 80 procent av den totala balansomslutningen på marknaden. Vid sidan av de fyra stora bankerna finns ett stort antal svenskägda, mindre bankaktiebolag med skiftande verksamhetsinriktning och ägarstruktur. En del av dessa är sparbanker som ombildats till bankaktiebolag, ofta med FöreningsSparbanken som delägare. Av de övriga svenska bankaktiebolagen är flertalet etablerade under de senaste 10 åren. De är koncentrerade på privatkundsmarknaden och distribuerar sina tjänster huvudsakligen genom internet och telefon och benämns ofta nischbanker. Några av de senast etablerade bankerna är ICA Banken, Resurs Bank och Forex Bank.

Utländska banker

De första utländska banketableringarna i Sverige skedde år 1986 då det blev tillåtet för utländska banker att starta dotterbolag. Under några år i samband med finanskrisen minskade antalet utländska banker i Sverige men efter att

det 1990 blev tillåtet för utländska banker att öppna filialkontor har antalet stigit till 22 i slutet av år 2004. Flertalet utländska banker är inriktade på företagsmarknaden och på värdepappersmarknaden. Den största utländska banken i Sverige är Danske Bank, som genom förvärvet 1997 av Östgöta Enskilda Bank och etableringen av så kallade provinsbanker nu är den femte största banken i Sverige.

Sparbanker

Det finns vidare ett stort antal fristående sparbanker i Sverige. Dessa är i allmänhet små och är enbart verksamma på regionala eller lokala marknader. Flertalet sparbanker har ett omfattande samarbete med FöreningsSparbanken, innebärande bland annat ett tekniskt samarbete och ett gemensamt utbud av produkter och tjänster.

Medlemsbanker

En medlemsbank är en ekonomisk förening som har som ändamål att bedriva bankverksamhet åt medlemmarna. Genom att betala in en medlemsinsats blir man medlem i banken och kan ta del av dess tjänster. I Sverige finns det två stycken relativt små medlemsbanker.

Antal banker i Sverige

Typ av bank	2000 (dec)	2004 (dec)
Svenska bankaktiebolag	22	26
- varav stora svenska banker	4	4
- varav ombildade sparbanker	9	12
- varav övriga svenska bankaktiebolag	9	10
Utländska banker	21	22
- varav dotterbolag	2	3
- varav filialer	19	19
Sparbanker	79	76
Medlemsbanker	2	2
Totalt	124	126

Källa: Finansinspektionen

Bankernas funktion

Inlåning och utlåning

Bankernas kärnverksamhet är att ta emot inlåning och lämna krediter. Vid slutet av år 2004 uppgick bankernas inlåning från allmänheten, dvs. i huvudsak hushåll och icke-finansiella företag, till 1 383 miljarder kronor. Den största delen av inlåningen, nästan 40 procent, kommer från svenska hushåll. Svenska företag svarade för knappt 30 procent av inlåningen och utländsk allmänhet för 24 procent. Sett i ett femårsperspektiv så har hushållens och utländsk allmänhets andel av inlåningen ökat något medan företagens har minskat.

Bankernas utlåning planade ut under åren 2002 och 2003, men har under 2004 ökat igen. Utlåning från bostadsinstitut och övriga kreditmarknadsbolag har dock ökat under hela perioden. Bostadsinstituten har uppvisat en utlåningsökning på mellan 5 och 10 procent under de senaste tre åren. Utlåningen från banker uppgick i slutet av år 2004 till 1 426 miljarder kronor. 45 procent av utlåningen till allmänheten går till svenska företag medan hushållen och utländska låntagare står för 22 respektive 29 procent.

Räntesättning

Bankernas räntesättning av såväl inlåning som utlåning är i hög grad beroende av de räntor som gäller på penningmarknaden. Andra faktorer som påverkar räntenivån är låntagarens kreditvärdighet, risken i åtagandet, konkurrensen mellan olika kreditinstitut och konkurrensen mellan olika spar- och låneformer. Bankernas genomsnittliga inlånings- och utlåningsräntor har visat en klart nedåtgående trend sedan början av 1990-talet. Även räntemarginalen, dvs. skillnaden mellan den genomsnittliga utlånings- och inlåningsräntan, har minskat under hela perioden.

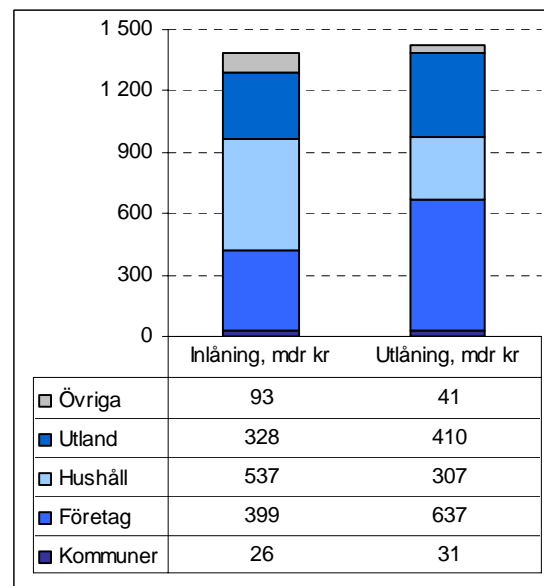
Betalningsförmedling

Vid sidan av in- och utlåning är betalningsförmedling en viktig uppgift för bankerna. Det svenska betalningssystemet, med bland annat det gemensamt ägda bankgirot, är tekniskt sett välutvecklat och utmärks av en hög effektivitet. Det innebär att betalningar genomförs snabbt, säkert och till låga kostnader. De system som är uppbyggda för att utföra betalningar, men även värdepapperstransaktioner, tillhör den finansiella infrastrukturen. Den finansiella infrastrukturen är en viktig del av Sveriges totala infrastruktur.

Riskspridning

En tredje viktig uppgift för bankerna är att erbjuda företag och privatpersoner möjlighet att minska, omfördela och sprida risker, till exempel genom att erbjuda handel i termins- och optionskontrakt.

Bankernas inlåning från och utlåning till allmänheten, december 2004



Källa: Sveriges Riksbank

De stora bankkoncernerna

Svenska bankkoncerner

Under det senaste decenniet har de stora svenska bankerna utvecklats till finansiella koncerner med betydande internationell verksamhet. Utvecklingen har bestått dels i att verksamheter som livförsäkring, fondförvaltning och bolån har fått allt större betydelse i koncernerna vid sidan av den traditionella bankverksamheten, dels i att koncernerna expanderat internationellt, speciellt inom Norden och Baltikum.

Nordea är det största finansiella företaget i Norden med över 30 000 anställda. I gruppen ingår stora banker i Sverige, Finland, Danmark och Norge. I november 2001 förvärvades Postgirot Bank. Nordeas svenska verksamhet omfattar bland annat ett av Sveriges största finansbolag samt stora verksamheter inom fondförvaltning och bolåneverksamhet.

SEB är namnet på den finansiella koncern som bildats kring Skandinaviska Enskilda Banken. SEB har byggt upp en omfattande internationell verksamhet och har en betydande del av sin rörelse i bl.a. Tyskland. I Sverige har SEB en stark ställning inom framför allt fondförvaltning och livförsäkring, men även inom bostadslån och finansbolagsverksamhet. Av tradition är SEB också en stark aktör inom verksamheter som aktie- och valutahandel samt internationella betalningar.

Svenska Handelsbanken har fler än 450 kontor i Sverige. Under 1990-talet har banken också växt i Norden, såväl genom förvärv som genom etablering av filialkontor. Det helägda bostadsinstitutet Stadshypotek tillhör en av de största aktörerna på den svenska bolånemarknaden. Handelsbanken har även betydande

verksamhet inom fondförvaltning, livförsäkring och finansbolagsverksamhet.

FöreningsSparbanken bildades 1997 genom en fusion mellan Sparbanken Sverige och den kooperativa Föreningsbanken. Banken har ett omfattande kontorsnät i Sverige med över 490 egna kontor. Därutöver har FöreningsSparbanken ett nära samarbete med de fristående sparbankerna och de delägda bankerna inom sparbanksrörelsen. FöreningsSparbanken har även en stark ställning i Baltikum via dotterbanken Hansabank. I koncernen ingår Robur, Sveriges största företag inom fondförvaltning, och Spin-tab som är ett av de största bostadsinstituten.

Andra nordiska finanskoncerner

Två andra stora nordiska finanskoncerner med stark ställning i Sverige är Danske Bank och Skandia. Danske Bank är Danmarks största bank men har därutöver betydande bankverksamhet i såväl Sverige som Norge. Skandia är marknadsledande inom livförsäkringssparande men har även en stark position inom fondsparande. I koncernen ingår också Skandia-banken.

De fyra svenska bankkoncernerna, 2004

	Antal anställda	Balansomslutning, mkr	Rörelseresultat, mkr
Nordea ¹	30 380	2 488 583	23 586
SEB	19 108	1 591 318	9 273
Svenska Handelsbanken	9 150	1 349 090	13 056
FöreningsSparbanken	16 630	1 020 459	11 912

Källa: Respektive banks årsredovisning

¹ Siffrorna för Nordea avser hela Nordeagruppen, där även bankens verksamhet i de övriga nordiska länderna ingår.

Banker i Sverige

Universalbanker

Banker som är representerade på större delen av den finansiella marknaden och kan erbjuda alla typer av finansiella tjänster, brukar kategoriseras som universalbanker. Bland universalbankerna märks främst de fyra stora bankerna – Nordea, FöreningsSparbanken, Handelsbanken och SEB. Dessa fyra har tillsammans en stark ställning på den svenska bankmarknaden, både för inlåning och för utlåning. På inlåningsmarknaden är marknadsandelen för de fyra stora bankerna nära 80 procent och på utlåningsmarknaden knappt 70 procent.

Det finns många likheter mellan de fyra stora bankerna men också många olikheter. Det är exempelvis stor skillnad i typ av kunder, prisättning av tjänster och distributionssätt. Därför är det i grunden fel att tala om de fyra stora bankerna som en enhetlig grupp – de stora bankerna är konkurrenter med varandra och med alla andra banker på marknaden.

På den svenska marknaden har FöreningsSparbanken och Handelsbanken flest kontor, cirka 490 respektive 450. Nordea har cirka 250 kontor och SEB drygt 200. Flera av bankerna säljer dessutom sina tjänster genom samarbeten med bland annat Svensk Kassaservice, dagligvarubutiker och bensinstationer. Många av bankernas tjänster erbjuds även via internet vilket medfört att kontorens inriktning ändrats från att i första hand hantera olika kassatjänster, som betalningar, till att i mycket högre grad vara inriktade på rådgivning och försäljning av bankernas produkter och tjänster.

Nischbanker och utländska banker

Sett i ett femårsperspektiv har såväl de så kallade nischbankerna som gruppen utländska bankfilialer tagit marknadsandelar i Sverige. Nya banker som Skandiabanken, Länsförsäkringar Bank och Ikanobanken etablerade sig

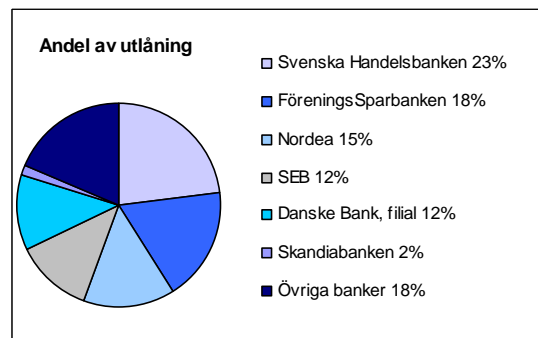
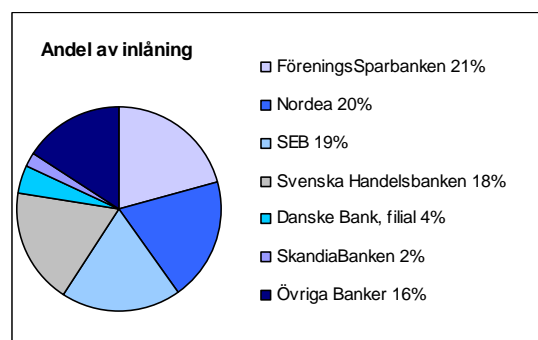
som telefon- och internetbanker i mitten av 1990-talet och ICA Banken i början av 2000-talet. De har gradvis utökat sitt tjänsteutbud men är fortfarande starkt inriktade på privatkundsmarknaden.

De utländska bankernas närvaro i Sverige har stärkts framför allt genom Danske Banks expansion med ett femtiotal kontor. Utländska banker kan inom vissa segment, t.ex. investment banking, ha betydande marknadsandelar.

Sparbanker

De fristående sparbankerna är verksamma på lokala eller regionala marknader. Även om sparbankerna i landet som helhet enbart har en marknadsandel på cirka 7 procent kan en sparbanks marknadsandel på en lokal marknad vara väsentligt större. De fristående sparbankerna hade 209 sparbankskontor i slutet av 2004, vilket motsvarar drygt 10 procent av Sveriges cirka 1 900 bankkontor.

Inlåning från och utlåning till svensk allmänhet, juni 2005



Källa: SCB

Bostadsinstitut

Lån till bostäder

I Sverige sker utlåningen till fastigheter främst genom särskilda kreditmarknadsföretag, så kallade bostadsinstitut (hypoteksbolag). Den totala utlåningen från instituten var cirka 1 500 miljarder kronor i slutet av år 2004. Sedan lång tid tillbaka är bostadsinstitutens utlåning till hushåll i Sverige större än bankernas.

Bostadsinstitutet ger krediter till i första hand bostadsfastigheter, men också till affärs- och kontorshus samt till kommuner. Lån till villor och bostadsrätter utgör nästan 70 procent av bostadsinstitutens utlåning och hushåll är därmed den största kundgruppen för bostadsinstitutet.

Som säkerhet för utlåningen används huvudsakligen pantbrev i fastigheter. Utlåningen sker i form av bottenlån, som innebär att fastigheten normalt belånas upp till 70-80 procent av marknadsvärdet. Ytterligare belåning sker i form av topplån som ofta erbjuds av den bank som äger institutet eller av annan bank som institutet samarbetar med. Institutet erbjuder ett brett utbud av lån med rörliga och fasta räntor. Räntebindningstiden kan variera från helt rörlig till bundet i bortåt 15 år. De senaste åren har ungefär hälften av bostadsinstitutens nyutlåning skett till rörlig ränta.

Bostadsinstitut

Det två största bostadsinstitutet, Spintab och Stadshypotek, ägs av FöreningsSparbanken respektive Handelsbanken. Även Nordea och SEB är genom sina bostadsinstitut betydande aktörer på marknaden. Det femte största institutet, SBAB, är ett statligt bolag som ursprungligen enbart finansierade statliga bostadslån men som sedan början av 1990-talet konkurrerar fullt ut med de övriga instituten. Bolån erbjuds även av Länsförsäkringar Hypotek, som ägs av Länsförsäkringar, och av Bokredit

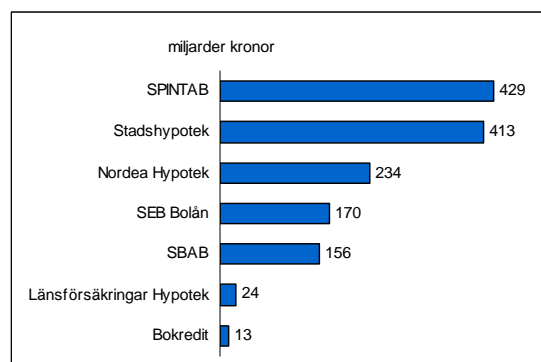
(Danske Bank). Länsförsäkringar Hypotek och Bokredit är relativt sett små, men är idag ändå betydande aktörer på den svenska bolånemarknaden. Även banker som Skandiabanken och Kaupthing Bank säljer bostadslån och konkurrerar därmed med bostadsinstitutet.

De bankägda bostadsinstitutet samarbetar nära med sina moderbanker. Det innebär att dessa bostadsinstituts kontakter med kunderna i stor utsträckning sker via bankernas kontor. Under de senaste åren har internet växt fram som en viktig försäljningskanal och det är i dag möjligt hos flertalet institut att ansöka om bolån genom internet.

Finansieringsformer

Utlåningen från bostadsinstitutet finansieras huvudsakligen genom att obligationer och certifikat emitteras på marknaden. De bankägda instituten finansierar också sin utlåning genom lån från sina moderbanker. En nyare finansieringsform är värdepapperisering som innebär att tillgångar i form av exempelvis lån med säkerhet i fastigheter säljs till ett utomstående bolag som i sin tur finansierar köpet genom att ge ut värdepapper. Från 1 juli 2004 finns lagstiftning som gör det möjligt för institutet att ge ut s.k. säkerställda obligationer.

Svenska bostadsinstituts utestående lån, december 2004



Källa: Svenska Bankföreningen

Övriga kreditmarknadsföretag

Bostadsinstituten utgör den största gruppen av företag bland kreditmarknadsföretagen. Även finansbolag samt företags- och kommunfinansierande institut hör till gruppen och brukar betecknas övriga kreditmarknadsföretag.

Finansbolag

Finansbolagens verksamhet riktar sig i första hand till företag (bl.a. avbetalning, leasing och factoring) men till viss del även till hushåll (bl.a. kontokorts- och avbetalningskrediter). Genom avbetalningsköp kan ett företag fördela kostnaden för en stor investering. Leasing gör att ett företag kan investera utan att binda eget kapital. Med factoring kan kundfakturor förvandlas till likvida medel.

Balansomslutning för de tio största företagen i gruppen övriga kreditmarknadsföretag

Miljarder kronor, dec 2004	
Svensk Exportkredit	162
Kommuninvest i Sverige	68
Handelsbanken Finans	43
Landshypotek	36
Nordea Finans	32
SEB Finans	29
Föreningssparbanken Jordbrukskredit	28
Volvofinans	25
Länsförsäkringar Hypotek ¹	24
Föreningssparbanken Finans	21
Summa tio största	467
Totalt "övriga kreditmarknadsföretag"	578

Källa: Sveriges Riksbank

Det finns cirka 50 finansbolag i Sverige, med en sammanlagd utlåning och leasing som vid halvårsskiftet 2005 uppgick till cirka 215 miljarder kronor. De största finansbolagen är bankägda men flertalet av bolagen ägs av icke-finansiella företag som vill erbjuda finansieringsmöjligheter för sina kunder. Den huvudsakliga finansieringen för finansbolagen är lån från andra finansiella företag, framför allt banker. Några av de större finansbolagen ger även ut egna certifikat på värdepappersmarknaden. Från juli 2004 är det möjligt för finansbolagen att finansiera sig genom inlåning.

Finansbolagen utvecklades kraftigt under 1980-talet, delvis som en följd av att bankmarknaden var hårt reglerad. I slutet av 1980-talet fanns det nära 300 finansbolag men i samband med turbulensen på finansmarknaden under 1990-talets första hälft minskade antalet bolag snabbt.

Företags- och kommunfinansierande företag

De företags- och kommunfinansierande företagen inriktar sin verksamhet på vissa delar av näringslivet eller på utlåning till kommuner. De finansierar sin verksamhet genom att ge ut obligationer, certifikat och reverser.

Det största av dessa företag är det statligt ägda Svensk Exportkredit (SEK). SEK är specialiserat på krediter till svenska exportföretag. Kommuninvest är en sammanslutning av ett antal kommuner och lämnar krediter till sina medlemmar. Det tredje största företaget i denna grupp är Landshypotek som lämnar bottenlån till jord- och skogsbrukare.

¹ Länsförsäkringar Hypotek kommer att omklassificeras till ett bolåneinstitut från 2005. Institutet är även inkluderat som bolåneinstitut i blad 6.

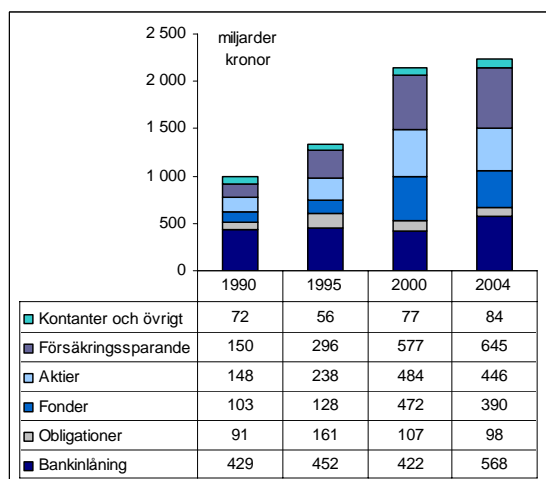
Sparande

Hushållens finansiella tillgångar

De svenska hushållens finansiella tillgångar har mer än fördubblats sedan början av 1990-talet. De uppgick i december 2004 till över 2 200 miljarder kronor. Ökningen har varit kraftig i framför allt försäkrings-, fond- och aktiesparande. Bankinlåningen har befunnit sig på en förhållandevis konstant nivå fram till år 2000, men har därefter ökat bl.a. till följd av några års börsoro. Bankinlåningen har fortsatt att öka, även efter börsens återhämtning från år 2003, med mellan 20 och 30 miljarder årligen. Sett som en andel av de totala tillgångarna har dock bankinlåningen minskat från över 43 procent år 1990 till cirka 25 procent år 2004.

Till följd av börsoron från år 2000 sjönk värdet av hushållens finansiella tillgångar i aktier och fonder markant under ett par år. Samtidigt sjönk även nysparandet tillfälligt i dessa sparformer. Det har dock skett en återhämtning av värdet på aktier och fonder de senaste åren.

Hushållens finansiella tillgångar i slutet av 1990, 1995, 2000 och 2004



Källa: Finansinspektionen, Sparbarometern

Fondsparande

En viktig förklaring till fondsparandets snabba tillväxt är den positiva börsutvecklingen under framför allt andra hälften av 1990-talet. Redan

tidigt under 1980-talet började många svenskar att placera delar av sitt sparande i värdepappersfonder, delvis som en följd av att vissa former av sådant sparande var skattesubventionerade. I dag beräknas 72 procent av den svenska befolkningen ha någon del av sitt privata sparande i värdepappersfonder. Det nya pensionssystemet har inneburit att nästan alla vuxna svenskar har fondsparande eftersom en del av pensionsmedlen – premiepensionen – placeras i värdepappersfonder hos privata och statliga fondbolag.

Försäkringssparande

Även försäkrings- och pensionssparande har ökat kraftigt sedan 1990-talets början. Detta kan delvis förklaras av värdeökningen på de tillgångar, främst aktier och fastigheter, som försäkringsbolagen placerar spararnas medel i, men även nettosparandet har ökat markant. Försäkringssparandet har främst skett i så kallad traditionell livförsäkring. Under 1990-talet introducerades ett nytt försäkringssparande i form av fondförsäkringar ("unit linked"), vilket är en försäkringsform där sparandet placeras i värdepappersfonder i enlighet med spararens eget val. En annan form av pensionssparande, men utan försäkringsmoment, är IPS (Individuellt PensionsSparande) där man som sparare kan placera pengar i aktier, fonder, obligationer eller på bankkonto.

Livförsäkringsbolag

Samtliga stora affärsbanker har egna livförsäkringsbolag som tillhör de största aktörerna på marknaden. Det största bankägda försäkringsbolaget är SEB Trygg Liv, som tillsammans med Skandia är störst på den svenska marknaden för liv- och fondförsäkringar. Andra stora aktörer är AMF Pension, Handelsbanken (inkl. SPP), Länsförsäkringar, Folksam, Robur (FöreningsSparbanken) och Nordea Liv.

Fondbolag

Fondsparande

Sparandet i värdepappersfonder ökade stadigt fram till år 2000. Under 1980-talet stimulerades fondsparandet både av en positiv börsutveckling och av förmånliga skatteregler. Detta lockade många svenskar, vilket i sin tur medförde en väl spridd kunskap om fondsparande. Värdepappersfonder stod i mitten av år 2005 för cirka 17 procent av svenska folkets finansiella tillgångar. Cirka 72 procent av alla svenskar har privatsparande i fonder.

Den totala förmögenheten i svenska värdepappersfonder ökade från 120 miljarder kronor år 1990 till som högst över 900 miljarder kronor i början av år 2000. Därefter minskade fondförmögenheten under ett antal år till följd av nedgången på aktiemarknaden och uppgick i slutet av år 2002 till cirka 700 miljarder kronor. Det har sedan dess skett en återhämtning på aktiemarknaderna och numera överstiger fondförmögenheten toppnoteringarna från år 2000. Vid utgången av år 2004 uppgick fondförmögenheten till cirka 1 040 miljarder kronor.

Efter börsoron i början av 2000-talet har det utvecklats ett ökat intresse för sparande i räntefonder, även om de minskat något som andel av den totala fondförmögenheten under senare tid. Vid slutet av år 2004 var 53 procent av fondförmögenheten placerad i aktiefonder, 27 procent i räntefonder, 15 procent i blandfonder och 5 procent i hedgefonder.

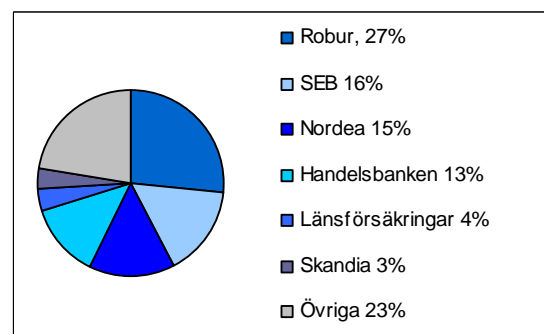
Fondbolag

Utbudet av fonder har växt i takt med det ökade intresset från spararna. På den svenska

marknaden finns ett drygt sjuttiototal fondbolag som tillsammans med utländska fondbolag erbjuder sparande i cirka 2 600 fonder. Under lång tid var de fyra stora bankernas fondbolag helt dominerande på fondmarknaden, men under senare år har de andra fondbolagen på marknaden växt. Det kan illustreras med att de fyra stora bankerna förvaltar drygt 70 procent av den samlade fondförmögenheten medan dessa bankers andel av nettosparandet i fonder var cirka 53 procent under år 2004.

De största aktörerna på den svenska fondmarknaden är FöreningsSparbankens fondbolag Robur, Nordea Fonder, SEB Fonder och Handelsbanken Fonder. Dessa fondbolag har alla ett stort utbud av fonder med inriktning på olika geografiska områden, branscher och värdepappersstyper som aktier och obligationer. Det har också blivit allt vanligare att fondbolag inte enbart säljer sina egna fonder utan också tillhandahåller andra – fram för allt stora internationella – fondbolags fonder.

Fondbolag i Sverige. Andel av totalt förvaltad kapital i svenska fondbolag, december 2004



Källa: Nyhetsbrevet Fond & Bank

Bank via internet

Internetbanker i Sverige

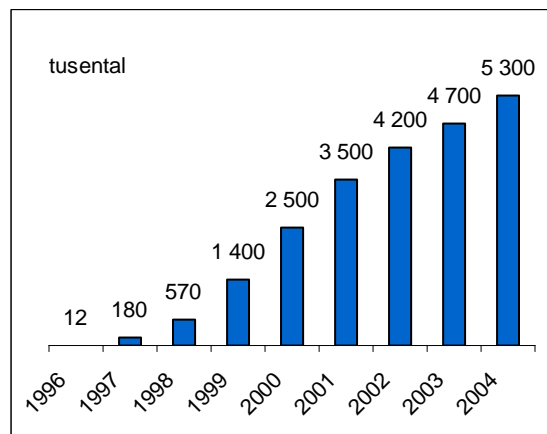
De svenska bankerna är världsledande när det gäller att erbjuda banktjänster på internet. Hos alla större banker i Sverige är det möjligt att via internet få information om konton och tillgångar, göra betalningar samt köpa och sälja fondandelar och värdepapper. För företagskunder har det sedan lång tid varit möjligt att sköta sina bankaffärer via internet.

I jämförelse med banker i flertalet andra länder har svenska banker en mycket hög andel internetkunder. Sverige tillhör de länder i Europa med högst andel av befolkningen som använder banktjänster via internet. Andelen svenskar som betalar räkningar via internet har ökat från 9 procent 1999 till 53 procent 2005. En viktig förklaring till den framträdande positionen är att de svenska bankerna sedan mitten av 1990-talet gjort stora satsningar på att utveckla kundvänliga och effektiva banktjänster på internet. En annan viktig förklaring är att en stor andel, drygt 70 procent, av de svenska hushållen har dator i hemmet som är ansluten till internet.

Internetbankskunder

Under 1996 lanserades de första banktjänsterna på internet i Sverige. De första åren var utbudet av tjänster begränsat. Men i takt med att tjänsteutbudet breddats, och antalet datorer i hemmen ökat, har antalet kunder ökat explosionsartat. I slutet av år 2004 hade bankerna över 5,3 miljoner internetkunder, vilket skall sättas i relation till en befolkning på 9 miljoner. En del av dessa kunder är dock kund i fler än en bank. Andelen svenskar som använder internet som sin huvudsakliga kontaktform med banken är enligt olika undersökningar 40-45 procent.

Antal internetbanksavtal för privatpersoner hos svenska banker i slutet av respektive år



Källa: Svenska Bankföreningen

Den ökade användningen av banktjänster via internet har uppenbara fördelar för såväl bankkunderna som bankerna. Kunderna får genom internet en bättre överblick över sina bankaffärer. De kan enklare och effektivare sköta sin vardagsekonomi utan att behöva besöka sitt bankkontor. Det har också visat sig att bankkunder som övergår till internet blir mer aktiva, de gör fler bankaffärer. För bankerna innebär internet att distributionen och produktionen av banktjänster kan effektiviseras. Långsiktigt medför den ökande internetanvändningen att de traditionella bankkontoren kan ersättas med kontor som i första hand är inriktade på rådgivning och försäljning.

Betalningar

Betalningsinstrument

Vid sidan av mindre kontantbetalningar sker praktiskt taget alla betalningar i Sverige genom förmedling av bankerna eller kontokortsföretagen. De vanligaste betalningsinstrumenten är olika former av betalkort och elektroniska giringar. Flertalet av betalningarna är kopplade till transaktionskonton i bankerna. På transaktionskonton registreras bland annat löneinsättningar, uttag i bankomater, kortköp och automatiska överföringar.

Elektroniska betalningar

Under de senaste decennierna har pappersbaserade betalningar som blankettgiringar, checkar och kassabetalningar i snabb takt ersatts av olika former av elektroniska betalningar. Exempelvis har användningen av olika former av betalkort ökat från 55 miljoner transaktioner i början av 1990-talet till drygt 880 miljoner transaktioner under 2004. Samtidigt har användningen av checkar i princip upphört.

Antalet elektroniska girobetalningar, främst via internet, har ökat kraftigt samtidigt som antalet giringar med pappersbaserade blanketter minskat. Andelen personer över 15 år som anger sig betala räkningar via internetbank har ökat från 23 procent 2001 till 53 procent 2005. Samtidigt har andelen som brevlades betalar med bank- och postgiro minskat från nästan 70 procent 2001 till drygt 40 procent 2005. Vid en internationell jämförelse av andelen elektroniska betalningar i förhållande till det totala antalet icke-kontanta transaktioner ligger Sverige i täten tillsammans med övriga nordiska länder.

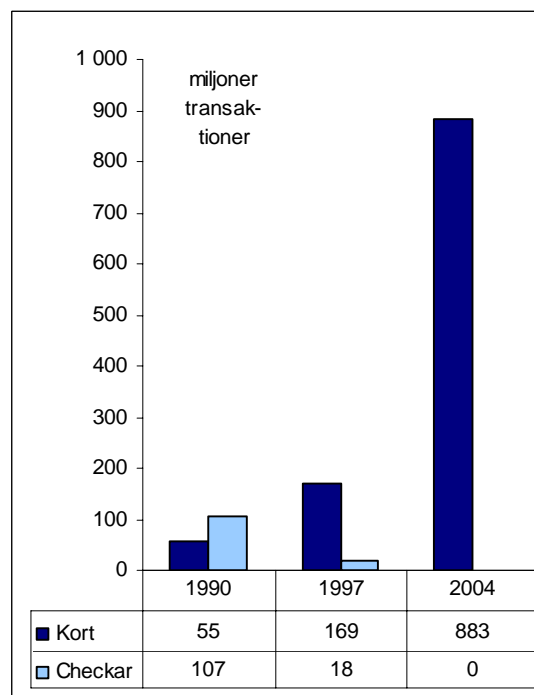
Girosystem

Det finns två olika girosystem i Sverige. Bankgirot ägs gemensamt av bankerna medan Plusgirot sedan hösten 2001 ägs av Nordea. Båda dessa konkurrerande system är tekniskt avancerade och klarar av att snabbt och säkert utföra en stor mängd betalningar. Girosystemen hanterar en rad olika betalningstransaktioner, t.ex. girobetalningar via blanketter och internet, banköverföringar samt kontoinsättningar.

Uttagsautomater

Det svenska systemet med uttagsautomater är också väl utbyggt med fler än 2 800 automater. Årligen görs drygt 300 miljoner uttag på i genomsnitt ungefär 800 kronor i dessa automater. Systemet används på ett rationellt sätt i och med att alla bankers bankomater kan användas av i princip samtliga bankkunder.

Användning av kort och checkar 1990, 1997 och 2004



Källa: Sveriges Riksbank

Tillsyn av de svenska bankerna

Tillsyn av de svenska bankerna

Det finansiella systemets tre viktigaste funktioner är att omvandla sparande till finansiering, tillhandahålla effektiva betalningsmöjligheter samt riskhantering. Det är av stor vikt att det finansiella systemets funktion och förtroende upprätthålls och därför har samhället ansett det nödvändigt att skapa en rad lagar som reglerar det finansiella systemets aktörer. Bland dessa aktörer spelar bankerna en viktig roll och det finns ett flertal lagar och föreskrifter som reglerar deras verksamhet. Finansinspektionen och Riksbanken har det största ansvaret för att övervaka att dessa regler och förordningar efterlevs och att bevara den finansiella stabiliteten. Finansinspektionen har ett direkt tillsynsansvar över de enskilda företagen som ingår i det finansiella systemet. Riksbanken har däremot en mer övergripande uppgift att främja stabiliteten i det finansiella systemets funktionssätt. Uppgiften att arbeta för finansiell stabilitet delar de båda myndigheterna.

Finansinspektionen

Finansinspektionen är en statlig myndighet som lyder under Finansdepartementet. Finansinspektionen ansvarar för tillsynen över företagen som verkar på de finansiella marknaderna och de finansiella marknadsplatserna. Vidare har Finansinspektionen ett övergripande mål att bidra till det finansiella systemets stabilitet och effektivitet samt att verka för ett gott konsumentskydd.

De lagar som reglerar banker och andra finansiella företag stiftas av Sveriges Riksdag. Lagarna är i viss utsträckning utformade som ramlagstiftning och inom dessa ramar utformar Finansinspektionen regler för finansiell verksamhet genom föreskrifter. Därutöver skriver även Finansinspektionen så kallade allmänna råd, som inte är tvingande men som Finansin-

spektionen anser att man bör följa för att bedriva en sund verksamhet. Finansinspektionen är vidare den myndighet som lämnar tillstånd för olika verksamheter på det finansiella området, t.ex. att bedriva bankrörelse.

För att kontrollera att de finansiella företagen följer lagar, föreskrifter och allmänna råd utövar myndigheten tillsyn. Tillsynen utövas på en rad olika sätt, t.ex. genom att på plats undersöka ett finansiellt företag, eller genom att begära in olika uppgifter som Finansinspektionen är intresserad av att kontrollera. Finansinspektionen kan även utse särskilda revisorer i företag som står under tillsyn. Vidare sker en löpande analys av företagets risker och ekonomiska ställning.

Riksbanken

Riksbanken är en myndighet med självständig ställning under Sveriges Riksdag. Riksbankens huvuduppgift är att upprätthålla ett fast penningvärde. Uppgiften att hålla ett fast penningvärdet tolkar Riksbanken som att hålla inflationen låg och stabil.

En andra viktig uppgift för Riksbanken är att verka för stabiliteten i det finansiella systemet och då i synnerhet att främja ett säkert och effektivt betalningsväsende. Betalningsväsendet omfattar hela den infrastruktur som finns för bl.a. betalningar och värdepappersöverföringar. Riksbanken verkar allmänt för den finansiella stabiliteten genom att löpande följa och analysera de risker och hot som finns mot det finansiella systemet. I detta syfte analyserar Riksbanken utöver betalningssystemen även utvecklingen för de stora bankkoncernerna, bankernas låntagare och den makroekonomiska utvecklingen. Resultaten kommunicerar Riksbanken bl.a. genom olika löpande publikationer, artiklar och tal.

Lagar för bankverksamhet

Bank- och finansieringsrörelselagen

Lagen om bank- och finansieringsrörelse är den grundläggande lagen för bankers och kreditmarknadsföretags verksamhet. I lagen finns bestämmelser bl.a. om vad som krävs för att få tillstånd att bedriva bank- eller finansieringsrörelse, vilken verksamhet som får bedrivas, kreditprövning, gränsöverskridande verksamhet, vilken egendom som får ägas samt regler om tillsyn och sanktioner. Samma regler gäller för både banker och kreditmarknadsföretag.

Kapitaltäckningslagen

Lagen om kapitaltäckning och stora exponeringar innehåller regler som syftar till att säkerställa att banker och kreditmarknadsföretag har tillräckligt med kapital för att kunna möta de risker som finns i verksamheten. Krav på kapital ställs upp för kreditrisker och marknadsrisker. I lagen anges hur beräkning ska ske av det kapital som krävs beroende på vilka typer av tillgångar, åtaganden och placeringar som institutet har. Det finns också begränsningar av hur stora exponeringar ett institut får ha mot en kund eller en grupp av kunder som har anknytning med varandra.

Konsumentkreditlagen

Lagen anger vad kreditinstitutet ska iaktta när de ger lån till konsumenter. Lagen ställer krav på information om räntan och hur kreditavtalet ska träffas. Den anger också förutsättningarna för att räntan ska kunna ändras till kundens nackdel och under vilka förutsättningar en kreditgivare får säga upp ett lån i förtid. Även ansvaret vid obehöriga uttag med kontokort regleras.

Lag om säkerställda obligationer

Banker och kreditmarknadsföretag får ge ut säkerställda obligationer enligt en särskild lag,

om obligationerna har förmånsrätt i institutets tillgångar som uppfyller särskilda krav.

Lag om betalningsöverföringar

I lagen om betalningsöverföringar inom EES finns regler om vilken information som ska lämnas till kunden bl.a. om kostnaderna för betalningen och om hur snabbt betalningen ska genomföras.

Insättningsgarantilagen

Genom lagen om insättningsgaranti garanteras varje kund en ersättning upp till 250 000 kronor för sin behållning på garanterade konton i en bank. Detta gäller om en bank försätts i konkurs.

Penningtvättslagen

Lagen gäller för banker och kreditmarknadsföretag, liksom för en rad andra företag. Det är förbjudet att medverka till penningtvätt och instituten är skyldiga att anmäla till polisen transaktioner som man misstänker kan utgöra penningtvätt eller terroristfinansiering.

Övrig reglering

Flertalet av nämnda lagarna är i huvudsak baserade på EG-direktiv. Lagarna kompletteras med mer detaljerade föreskrifter genom förordningar från regeringen samt föreskrifter och allmänna råd från Finansinspektionen.

De svenska bankerna är i allmänhet universalbanker, vilket innebär att – utöver kreditgivning – värdepappershandel, kapitalförvaltning och corporate finance utgör betydande delar av verksamheten. För dessa områden finns ytterligare lagstiftning.